

ӘДІЛҒАЗЫ ҚАЙЫРБЕКОВ

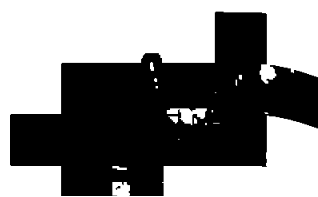

ШЕР
ШЕРТЕР

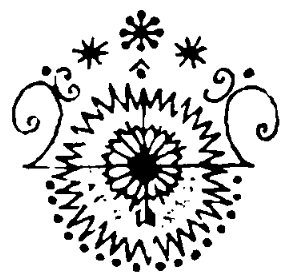

Жалғыз қалып жүдесең,
Жанашырсыз — сол ауыр.

Тында Өмір дастанын,
Тындап мен де толқиын.
Сеніп жүрген достарың
Сатып кетсе — сол қиын.

Күренке күз. Қуан дала төсінде,
Кер бестімен ұзақ жорттым, есімде,
Күн құлаған бесінге
Кез еді.
Қонырау қағып топ шеңгел,
Қалың курай ызындап,
Қалбалақтап қаңбақтар құба жонды кезеді.
Ыңырсыған үн шығып,
Ызаланьп, тұншығып,
Шарасыздан тыншығып,
Тобылғылы сай жатыр өртке күйген өзегі.
Қурап, семіп, сұрланьп,
Қазынасы ұрланьп,
Тоналса да қайран дала бұл тәлкекке төзеді.
Кеше ғана көктем еді,
Жаз да жылдам өткен еді,
Кейуана күз жеткен еді,
Келген екен кезегі!
Уақыт неткен ұшқыр еді, тез еді?!.

Қос қарлығаш сымға қонған
сыр қозғады бүгін тағы,
Қара сөздің шеберіндей қалай-қалай құбылтады.
Құйкылжыта жөнелгенде құлақ аспау мүмкін емес,
Қиыстырып қайырған соң тыныстайды тыным
тауып.

Қос қарлығаш сымға қонған
сыр қозғады арғы-бергі,
Тұрмыс-халін білеміз деп жер бетінде барлық елдің,
Бірі бастап, екіншісі қостап қойып көп отырды,
Ұқпай қалдым бір ел жайлы «шынында да
жарлы» деді.

Қос қарлығаш сымға қонған
сыр қозғады әлімсактан,
«Құстар артық,— деді бірі — адамдардан арын
сатқан».

Қайдан білсін қарлығаштар жер бетінде жүретінін,
Көленкелер тек әйтеуір малын тауып, жанын сақтап.

Қос қарлығаш сымға қонған
сыр қозғады алабөтен,
Адамдардай құстар-дағы бұл дүниеге қонақ екен.
Атар таң мен батар күннің арасында алып-ұшып,
Аман болса деп тілейді екен мынау дала-мекен!

Қос қарлығаш сымға қонған
сыр қозғады түйіндетіп,
Қаумалайды қырық сауал үркек ойды үйірлетіп.
Таң бозынан неге мұнша тамсанды деп таң
қалып ем,
Көк қауырсын қанаттарға отыр екен Тіл үйретіп!

Мен — құспын ұя салған
Бәйтеректің ұшар басына.
Балапандарым, шошыма да жасыма,
Бұйырсын нәсіп биіктен.
Жаһанды мынау сүйіп кең,
Айналып ұшар күн туар,
Ашылар аспан бұлты бар.
Қара дауыл соқса-дағы өрекіп,
Жапырағын жел жұлмалап теректің,
Жолын кесіп өрмелейтін кеселдің,
Қаһарынан қорғап қара нөсердің,

Қанатымды тосармын да төсермін.
Тандандырар тамылжыған таң нұрлы,
Найзағайлы жаз да өтер жаңбырлы,
Ұшқан кезде қанаттарың сермесіп,
Ұмытылмас тербетілген тал-бесік.

Мен — құспын ұя салған
Бәйтеректің ұшар басына.
Балапандарым, қолдан келгені осы да.
Биікте туып, биік ұшсын деп тіледім,
Қанаты бардың бақыты сол деп білемін,
Бәлкім бұл тіпті көрінер көзге ұшқары,
Табалау үшін дұшпаным
Қажет те болар ұямның жерді құшқаны.
Мұзбалақ қыран қалықтап өтсе төбемнен:
«Батылдық неткен бұл өзі,
Қанаты бардың мінезі,
Тағдырмен түскен егеске,
Қайсарлық осы емес пе!» деп,
шаңқ етеріне сенем мен.

Мен — құспын ұя салған
Бәйтеректің ұшар басына.
Балапандарым, хаупім көп, бірақ, жасырман,
Тағдырдан қатал айласын кім бар асырған,
Төнбесін катер тосыннан.

Болсыншы бізден де бір таңғы тілек,
Бұлбұл — Қыз, құйқылжыған ән күтіп ек.
Үздігіп, үзілдіріп, үлгерсеңші,
Басқанша бауырына мәңгі түнек.

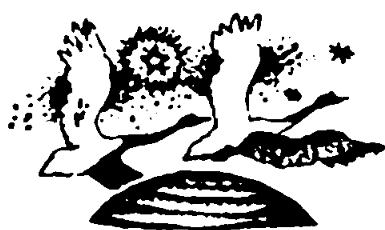
Бұлбұл — Қыз, тында біздің базынаны,
Құлақта ғажап әннің сазы қалды.
Қайталап тамылжитшы таң алдында,
Құмарым қанбай мына жаз ұнады.

Бұлбұл — Қыз, көрінсеңші жасырынбай,
Өмірдің соңы қандай, басы мұндай.

Кетерсін көз көрмеске тағы да ұшып,
Бір өнің — бір ғұмырым, ғасырымдай.

Кейбір сәтте, сезіміне көн, құлап,
Күй ойнашы дейтін еді, домбыра ап.
«Көңіл ашар» күйін тартшы деді ол,
«Телқонырды» орындадым мен, бірақ.

Абай ата қонысы Жидебайдан,
Аттандым мен арылмай түйдек ойдан.
Ақын ғұмыр кешкен жер таныс маған,
Таныс маған қоныр бел, кімге қайдам.

Ат шалдырып алыстан сабылғандар,
Айдау жолдың үстінде ағылғандар,
Аялдайды азырақ Жидебайда,
Аз емес-ау Абайын сағынғандар.

Сары күздің сезіліп салқын лебі,
Сырғақ уақыт сынайды салтың мені.
«Қарашада өмір тұр...» Қайран Абай,
Қара басын зор тұтпай, халқым деді.

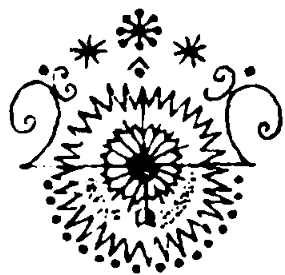
Қоныр төбе, сүрлеу жол, қолат мына,
Сыр ашпайды көлденен көк аттыға.
Сайын дала төсінде тербетеді,
Жыр тәңірін осында жоғалтты да.

Абай даңқын асырған өлеңі ме,
Өлеңінің табылмас төлемі де.
Әр ұрпақты есейтіп, қартайтады,
Әрбір сөзі тартады тереңіне.

Рухына бәс идім ұлы Абайдың,
Көз алдыма келеді бұлағай күн.
Сағыншымым секілді сары жазық,
«Ақын қайда?» деп сенен сұрамаймын...

Табылмай-ақ койды ғой жанға дауа,
Бұл өзі тау бұлағы, таңғы ауа ма.
Ащы ма, тұщы ма, әлде, қоспасы ма,
Айналып кетті неге дос қасыма?
Жазылуы мүмкін бе жан жарасы,
Айтуымыз мүмкін бе өн жарасып?
Жинаған қазынанды шашып тастап,
Жоғалтып алғаннан соң — танданасың.
Жан дауасы бар кезде білінбейді,
Кейде көкшіл сағым боп дірілдейді,
Кейде пері қызы боп күлімдейді.
Сұлу қыздың қонақтап қабағына,
Әнші қыздың ұялап тамағына,
Жан дауасы бір ыстық, бір суықта,
Қылықты боп көрінер, қырсығып та,
Жан дауасы — жарыңның сағыншы,
Оралуға асықсаң алып-ұшып.
Жан дауасы — шағылдың салған әні,
Қиялыңның ғарышқа самғағаны,
Құшағына сыйғызу маң даланы.
Танда тұрып таулармен амандасу,
Қартаюға қарай бір қадам басу,
Әпкел бері, бар болса, насыбайың,
Жанға дауа жоқ! Несін жасырайың.

Қара нар бұлттың бұйдасын үзген
Қазанның қара дауылы!

Кандай бір күйде кара баланың ауылы,
Қаһарлы екен қабарып қабак түйгенің,
Қарадан карап тимегін!

Қырманға құйған бидайды бітсе қызылдап,
Қырманшы қыздар күлкісін

кеткен де шығар күз ұрлап.

Бағандар басы ызындап,
Бодауын тауып жүз ырғак,
Біртүрлі дел-сал жатқанда бейғам сары бел,
Болған да шығар аяқ астынан әбігер,
«Дауыл!» деп шулап балалар,
Сақалын сипап көрілер.

Қазанның кара дауылы қанбақ ұшырған,
Жадымнан шықпай жүр әлі.
Жабықсам — жүрек кінәлі.
Тымырсық ауа, тыншу түн, қала тірлігі,
Қалада дауыл соқса ғой шіркін бір күні,
Қала ма әлде дүрлігіп?!
Әй, қайдан ұқсын күйімді менің дәл мына,
Жынды деп ойлап қалды ма,
Жырымды оқып отырған қызы қаланың,
«Қиялы қызық ағаның!»

десе бір сәрі,

«Қалаға дауыл қажеті не?» деп ұрсады.
Ал, қойдым-қойдым, дауылды көктен тілемен,
Қысады кеудем,
Қазанның кара дауылы қайта үдеген.
Қайдағы қиял бұ деген!
Қап-кара бұлттай түнерем,
Кандай бір күйде кара баланың ауылы,
Алыстап кеттім. Бұл өлен —
Сағынышымның бір тамшысы ғой, бауырым!

Жұмбақ екен дей көрмеші бұл адам,
Жүрегім бар жараланған, жылаған.
Жарқын ойдың жетегінде келемін,
Жетеғабыл биігінен құлаған.

С. ТОРАЙҒЫРОВ АТЫНДАҒЫ
ПАВЛОДАР ОБЛЫСТЫҚ КІТАПХАНАС

Қуанамын, камығамын, күйінем,
Жадыраймын, жабырқаймын, түйілем.
Бір сұлуға ғашық болу арқылы
Өмір, өлең-сендерді де сүйіп ем.

Ерте есейтіп кетті мені өткен күн,
Күлім көзбен гүлін тердім көктемнің.
Алдап күлген ажарынан сыр ұғып,
Жақсы көрген адамды жек көрдім.

Ажыратып ащы, тұщы, сортаңын,
Өмір зая, қамкөңілмін, ортамын.
Бір адамнан қалған көңіл, басқаға,
Пейілімді өзгерте ме — қорқамын!

Мен асыға бастадым,
сездім, ғұмыр қас қағым,
аласарып аспаным кетер кейде,
арпалыспен өмірім өтердей ме,
барлығы да баянсыз, бекердей ме,
жаралы жүрек соғады баяу ғана,
бейшараны болады аяуға да,
қызыл арай дүние қызық емес,
бір сұрғылт бояу ғана!

Сөзім желге ұшардай қауіптенем,
Қыздырмамен, қызықпен, сауықпенен,
Өткізіпін даңғаза көп күнімді,
Тау жығардай қайтейін екпінімді,
Есіл күшім жұмсалған қайда ғана,
Айғайлаған адамдай айдалада,
Құлағымды жарыпты өз дауысым!...

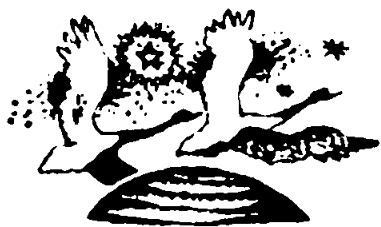

Көктем желі...
Аймалап көктем желі,
Ала-бұркак сезімдей өпкен лебі.
Бұзып аққан арнасын сеніменен.
Көк өзенге келемін көктемдегі.
Жағалауды көрмеп ем көптен бері.

Сең көшеді...
Өзенде ығы-жығы сең көшеді.
Күндерімді ойлаймын мен кешегі.
Көктем — дәурен қайтадан келмес енді,
Жасарады табиғат жылда, міне,
Өзенде ығы-жығы сең көшеді.

Көктем желі,
Көшкен сең,
Күндер легі...
Көз ілдірмес көп ойлар түндердегі,
Кешегідей ғажайып жұмбақсың сен,
Білмеймін, ұғады екен кімдер нені?!
Көктем желі,
Көшкен сең,
Күндер легі...

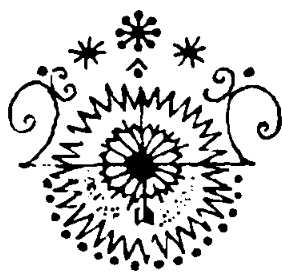

Бір өлеңім — бір тал ғана шырпыдай,
Сезім отын лап еткізсе, шіркін-ай.
Селт етпедің быт-шыт қылып шеңберін,
Өртеп кетсе қызғаныштың шеңгелін.
Бір өлеңім — бір түп жусан секілді,
Көп шөптердің ішіндегі не түрлі,
Кермек исі сағынышты қозғаса,
Сағыныштан туған қайран сөз қалса.

Бір өлеңім — бір шок гүлдей бақтағы,
Қызға арнап үзіп алар шақтағы,
Бар жұпарын жиып алған бойына,
Тарту болса таркамайтын тойыңа!

Менің көзім жетпей қойды мынаған:
Шұңқырдан қашып,
Шыңырауға құлаған,
Тәңірінен азап, мекнат сұраған,
Бұ дүниенің бар қызығын тәрк етіп,
О дүниенің рахаты ұнаған,
Жансебіл ме, жәреуке ме, жынды ма
Жаратылысында
Бұл адам?!

Ақындық —
Күю, жану, өртену,
Өзің үшін, өзге үшін тер төгу,
Жан азабы.
Сүюі де өзгеше.
Өзгеше және заңы!
Ақындық —
Өлең менен өзіннің,
Қызбалық пен төзімнің,
Жылап, күлген кезіннің
Арасында сенделу.
Жүрегіңе жара салып,
Сол жарадан емделу!